Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić

Šoštarić, Viktoria

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:792581

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

VIKTORIA ŠOŠTARIĆ

ZAVRŠNI RAD

KAZALIŠNE I LUTKARSKE INSCENACIJE *ŠUME STRIBOROVE* IVANE BRLIĆ MAŽURANIĆ

Petrinja, rujan 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

PETRINJA

PREDMET: LUTKARSTVO I SCENSKA KULTURA

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Viktoria Šoštarić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Kazališne i lutkarske inscenacije *Šume Striborove* Ivane Brlić-Mažuranić

MENTOR: dr.sc. Zdenka Đerđ

Petrinja, rujan 2016.

SADRŽAJ

Sažetak 4

Summary 5

1. UVOD 6

2. ŽIVOT I STVARALAŠTVO IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ 7

3. KAZALIŠNE I LUTKARSKE INSCENACIJE ŠUME STRIBOROVE IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ 10

3.1. Drama i dramatizacija 10

3.1.1. Dramatizacija priča Ivane Brlić-Mažuranić 12

3. 2. Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova 13

3. 3. Mile Gatara Šuma Striborova. Dječja bajka u 3 čina - 6 slika 18

Slobodno obradio: M. Gatara po priči I. B. Mažuranić 18

3. 4. Lary Zappia Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku 22

3. 5. Zdenka Đerđ Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić 26

3. 6. Poredbena analiza dramatizacija 29

4. ZAKLJUČAK 33

LITERATURA 35

Životopis 38

Izjava o samostalnoj izradi rada 39

Sažetak

Tema ovoga rada je *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić.* Cilj rada je proučiti književno stvaralaštvo Ivane Brlić-Mažuranić te analizirati koja su njezina djela prihvatljiva kao poticaj ili polazište za predstavljački – kazališni i lutkarski izraz. Ranije provedena analiza pedesetogodišnjeg repertoara hrvatskih gradskih lutkarskih kazališta u Splitu, Zagrebu, Zadru, Osijeku i Rijeci pokazuje da su uz roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* kontinuirano igrane i sve bajke zbirke *Priče iz davnine*. U tom je procesu važna recentna književna/dramska forma dramatizacija koja nekazališne književne vrste oblikuje u kazališne odnosno lutkarske. Zbog širine teme, rad se usredotočuje na najčešće dramatiziranu i igranu priču *Šuma Striborova* te njezine tri dramatizacije – dvije igrane u gradskim lutkarskim kazalištima, zadarskom 1953. i riječkom 2005., a treća od 2001. do 2011. igrana je diljem Hrvatske, u produkciji putujućega zagrebačkoga Lutkarskoga kazališta „Za bregom“. Mile Gatara autor je dramatizacije (objavljene 2015.) za zadarsko lutkarsko kazalište, Lary Zappia za riječko, a Zdenka Đerđ za LK „Za bregom“. Potonje dvije dramatizacije su neobjavljene, a u radu analizirani rukopisi preuzeti su iz arhiva kazališta. U radu se medij lutkarskoga kazalište iznova otkriva i potvrđuje kao medij uključivanja i opetovanih valoriziranja i raznorodnih izražajnih sredstava, a posebice i umjetnički vrijednih književnih djela domaćih autora, kao što su *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić. Zbog sve vremenske slojevito i suptilno obrađene teme o bezuvjetnoj majčinskoj ljubavi te ljudskoj lomnosti ali i opstojnosti, iz zbirke se posebno izdvaja *Šuma Striborova* koja se gotovo u kontinuitetu igra od 1953. do danas. U 2016. godini obilježava se 100. obljetnica prvog izdanja međunarodno priznatih i poznatih *Priča iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić pa je rad doprinos nacionalnom programu proslave.

Ključne riječi: dramatizacija, lutkarski igrokaz, kazališna predstava, lutkarska predstava, Ivana Brlić-Mažuranić

Summary

The topic of this thesis is *Theatre and puppet staging of Šuma Striborova, written by Ivana Brlić-Mažuranić.* The aim of this paper was to research the texts written by Ivana Brlić-Mažuranić and analyze which of her texts are acceptable as a stimulus or starting point for representational – theater and puppetry expression. Earlier conducted analysis of fifty year repertoire of Croatian city puppet theater in Split, Zadar, Osijek and Rijeka show that the novel *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* was continuosly played such as all tales from collection *Priče iz davnine.* In this process is important literary/drama form named dramatization which transforme non-performance literary types into theater or puppet. Because of the width of the topic, this thesis focuses on the most frequently dramatized and played tale *Šuma Striborova* and her three dramatization – two played in public puppet theaters, Zadar and Rijeka in 1953, 2005 and the third one which was in the period from 2001 to 2011 played all over the Croatia, produced by private puppet theater „Za bregom“. Mile Gatara is the author of the dramatization (published in 2015) for Zadar Puppet Theater, Lary Zappia for Puppet Theater in Rijeka and Zdenka Đerđ for private Puppet Theater „Za bregom“. Second and the third dramatization are unpublished, and in the work analyzed manuscripts are taken form the archives of the theaters. In this thesis, puppet theater is discovered again and confirmed as media of inclusion of important and valuable texts, such as *Priče iz davnine* written by Ivana Brlić-Mažuranić. Due to the weather layered and subtly processed theme of unconditional mother love, human fragility and survival, from the collection stands out *Šuma Striborova* which was almost continuously played since 1953 until now. In 2016 collection *Priče iz davnine,* internationally recognized and renowned, is celebrating the 100th anniversary of the first edition so this thesis is a little contribution to the national program of celebration.

Keywords: dramatization, puppet play, theater performances, puppet show, Ivana Brlić-Mažuranić

1. UVOD

Tema ovog završnog rada je *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić.* Cilj je rada analiza književnog stvaralaštva Ivane Brlić-Mažuranić i aktualiziranje istog u mediju kazališne i lutkarske umjetnosti – posebice sagledano u različitim postupcima dramatizacija *Šume Striborove*. Tako je priča o bezuvjetnoj majčinskoj ljubavi *Šuma Striborova* bila polazište trima dramatizacijama različitih autora, dijakronijski pisane i izvedene za izvedbeno-tehničke mogućnosti različitih kazališta. Tako se u radu uz priču *Šuma Striborava* Ivane Brlić-Mažuranić analiziraju njezine dramatizacije autora Mile Gatare, Lary Zappia i Zdenke Đerđ.

Uz **Uvod** i **Zaključak**, rad se u 2. dijelu usredotočuje na **Život i stvaralaštvo Ivane Brlić-Mažuranić**, a u trećem – središnjem dijelu na *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić*. U drugom se dijelu više saznaje o životu i stvaralaštvu Ivane Brlić-Mažuranić – većim dijelom baziran na detaljnoj studiji Dunje Detoni-Dujmić iz četveroknjižne *Hrvatske književne enciklopedije* u kojoj je ova značajna autorica zauzela zavidne dvije stranice prve knjige. Upravo su njezina djela bila polazišta mnogim autorima drugih umjetničkih izraza, kako predstavljačkih - kazališnih, lutkarskih tako i medijskih - televizijskih, radijskih, filmskih. Osim toga njezina su djela bila polazište međunarodnim znanstvenim konferencijama Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti. Prva konferencija organizirana je 2013. godine povodom obilježavanja 100. obljetnice objavljivanja prvog hrvatskog romana za djecu *Čudnovate zgode Šegrta Hlapića*, a druga je u pripremi, koja se organizira povodom obilježavanja 100. obljetnice objavljivanja zbirke *Priče iz davnine* 1916. godine.

Središnji treći dio rada **Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić** podijeljen je na šest cjelina. Prva cjelina je teorijski dio koji se odnosi na pojašnjavanje pojmova **drama i dramatizacija**, koji su za shvaćanje i razumijevanje ove teme veoma bitni. Na kraju ove cjeline pojašnjen je repertoar hrvatskih javnih lutkarskih kazališta i zašto su baš ove tri dramatizacije izabrane. Zatim slijedi detaljna analiza svakog pojedinog navedenog djela. Sljedeća cjelina analizira priču ***Šuma Striborova*** **Ivane Brlić-Mažuranić**, kroz detaljan slijed radnje, karakteristike likova, jezika i stila. Ovakva analiza, istim redoslijedom koristi se za sve tri dramatizacije koje se analiziraju u slijedeće tri cjeline: **Mile Gatara, *Šuma***

Striborova. Dječja bajka u 3 čina – 6 slika, **Lary Zappia,** ***Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku*** i **Zdenka Đerđ,** ***Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić.*** Za svaku pojedinu dramatizaciju u analizu je dodan podatak o premijernim izvedbama predstava. Posljednja cjelina ovog dijela je **usporedna analiza izvornog djela i sve tri dramatizacije međusobno.** Usporedba se ponovno provodi kroz radnju djela, likove te jezik i stil. Završni rad završava **zaključkom** u kojem se iznose važne teze do kojih se došlo prilikom obrade teme rada.

2. ŽIVOT I STVARALAŠTVO IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

U prvoj knjizi *Hrvatske književne enciklopedije* natuknica *Brlić-Mažuranić, Ivana* s razlogom se prostire na pune dvije stranice – od 224. do 226. Navedena natuknica koju piše Dunja Detoni Dujmić sažeto i kronološki prati osebujni životni i stvaralački put književnice Ivane Brlić-Mažuranić[1]. Tako saznajemo da se sve do 1902. godine književnica isključivo bavila majčinskim obvezama uz povremenu suradnju u književnoj periodici. U prvih deset godina svoga intenzivnog književnog rada objavila je dvije zbirke pripovijedaka i pjesama za djecu, *Valjani i nevaljani* (1902.) te *Škola i praznici* (1905.) koje nisu bile znatnije zamijećene dok je zbirkom pjesama *Slike* (1902.) privukla više pozornosti. Njena poetika odlikuje se slikovnom organizacijom stihova, koji obiluju prostornim i vizualnim predodžbama, „a simbolika se izvodi izravno iz slika“ (Detoni Dujmić, 2010, str. 224). Upravo je takva poetika kasnije imala znatan utjecaj na prozu Ivane Brlić-Mažuranić koja je namijenjena djeci.

Roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* i proza *Priče iz davnina* dva su najbolja i najpoznatija djela Ivane Brlić-Mažuranić. Prvim djelom *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* objavljenim 1913. godine, usustavila je žanr romana za djecu u hrvatskoj književnosti, a drugim *Priče iz davnina* - prevedenim na gotovo sve jezike svijeta, postala je međunarodno priznata i poznata. Detoni Dujmić navodi kako je autoricu Brlić-Mažuranić za lik šegrta Hlapića nadahnuo stvarni dječak, postolarski

[1] „Prozaistica i pjesnikinja (Ogulin, 18. IV. 1874 – Zagreb, 21. IX. 1938). Unuka književnika i političara Ivana Mažuranića, majka Ivana Brlića. Iz Ogulina 1875. s roditeljima odlazi u Karlovac. God. 1878 – 92. živjela je u Zagrebu, nakon udaje za odvjetnika V. Brlića preselila se u Slavonski Brod, gdje živi do 1935, kada se vraća u Zagreb… izobrazbu (je) stjecala u privatnoj obuci, pretežno na franc. Jeziku“ (Detoni-Dujmić, 2010, str. 224).

šegrt s brodskog sajma. Osim lika šegrta Hlapića, koji je dobar, srčan, dosjetljiv i požrtvovan, u romanu nalazimo lik djevojčice Gite koja se dobro slaže sa šegrtom Hlapićem i izvrsno snalazi u igri s riječima. Tekst romana sastoji se od izvornih ili prerađenih pučkih izraza, poslovica i izreka koje pružaju „općeljudska“ iskustva (Detoni Dujmić, 2010, str. 223). Knjiga *Priče iz davnina* objavljena 1916. godine sastoji od osam priča. To su: *Regoč, Sunce djever i Neva Nevičica, Kako je Potjeh tražio istinu, Ribar Palunko i njegova žena, Šuma Striborova, Bratac Jaglenac i sestrica Rutvica. Lutonjica Toporko i devet župančića* i *Jagor*. Jednako značajno prozno djelo je i povijesni roman za djecu *Jaša Dalmatin, potkralj Gudžerata* objavljen 1937. godine. Ipak, potonji roman znatno zaostaje iza navedena dva najuspješnija njezina djela i sukladno tome nije doživio veći recepcijski uspjeh. Poslije smrti Ivane Brlić-Mažuranić objavljene su joj još dvije knjige, *Srce od licitara* (1938.) i *Basne i bajke* (1943.). Dunja Detoni zaključuje da je Ivana Brlić-Mažuranić svojim djelima obilježila početak hrvatske moderne književnosti za djecu i omogućila njezin prodor u svijet (Detoni Dujmić, 2010, str. 225-226).

Djela Ivane Brlić-Mažuranić bila su polazišta mnogim autorima drugih umjetničkih izraza, kako predstavljačkih - kazališnih, lutkarskih tako i medijskih - televizijskih, radijskih, filmskih. Tako je dramski pisac te kazališni i operni redatelj, Tito Strozzi 1934. godine prvi za kazalište dramatizirao roman *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*. Prema istome romanu snimljen je animirani film 1997. godine - jedan od najgledanijih hrvatskih filmova. U nizu animiranih filmova od 2002. do 2006. godine ekranizirana je i glavnina *Priča iz davnine* (Detoni Dujmić, 2010, str. 226). Brojni su autori pisali o Ivani Brlić-Mažuranić i njezinim djelima kao npr. Antun Gustav Matoš, Maja Bošković-Stulli i dr. Matoš je kritički pisao najprije o njezinoj zbirci pjesama *Slike*, a potom i o romanu *Čudnovate zgode šegrt Hlapić*, pa između ostalog piše i to da Ivana Brlić-Mažuranić „šarmira svojom gospodskom aristokratskom prostotom i skromnošću“ (Zima, 2001, str. 223). Maja Bošković-Stulli *Priče iz davnina* uspoređuje s narodnim bajkama te navodi bitnu razliku između likova u pričama Brlić-Mažuranić i likova u narodnoj bajci. Likovi u narodnoj bajci imaju jednu dimenziju i odnosi među njima su od početka do kraja jednaki, bez promjena i obrata za razliku od likova i radnje u *Pričama iz davnine* u kojima dolazi do obrata potaknuti etičkim i umjetničkim autoričinim zamislima (Zima, 2001, str. 231).

Recentna sustavna stručno-znanstvena skrb o životu i stvaralaštvu Ivane Brlić-Mažuranić ukomponirana je u djelovanje Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti, osnovane 2010. na osnivačkoj skupštini održanoj na Učiteljskom fakultetu u Petrinji. Udruga se bavi promicanjem i razvitkom istraživanja dječje književnosti i književnosti za mladež, skrbi za prikladan položaj i zastupljenost dječje književnosti i književnosti za mlade u odgoju i obrazovanju te općenito u društvu i kulturi (http://hidk.hr/, 14. 9. 2016).

Značajan segment rada Udruge je znanstveni i stručni časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture koji izlazi dva puta godišnje u tiskanom i elektroničkom obliku. Časopis nosi naziv na latinskom jeziku *Libri & Liberi*, kako bi se istaknula ozbiljnost i znanstvena orijentacija. U časopisu se objavljuju znanstveni i stručni radovi i članci o svim temama koje su vezane uz dječju književnost i književnost za mladež. Od početka izlaženja (2011.) časopis ima veliku podršku u međunarodnoj znanstvenoj zajednici te su se uredništvu časopisa pridružili mnogi svjetski istraživači dječje književnosti, a glavna urednica časopisa je Smiljana Narančić Kovač (http://www.librietliberi.org/, 14. 9. 2016).

Poseban program Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti su i znanstveno-stručni skupovi o dječjoj književnosti. Tako je u Zagrebu i Slavonskom Brodu od 17. - 20. travnja 2013. održana Međunarodna znanstvena konferencija *Od čudnovatog do čudesnog,* kao središnji i najvažniji događaj nacionalne proslave stogodišnjice objavljivanja romana *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, a 2015. izlazi i *Zbornik radova. „Šegrt Hlapić“ od čudnovatog do čudesnog.* Urednici Zbornika Berislav Majhut, Smiljana Narančić Kovač i Sanja Lovrić Kralj u Predgovoru ističu da je ovo prvi zbornik posvećen samo jednom djelu hrvatske dječje književnosti. *Zbornik* je podijeljen u tri tematske cjeline koje čine okosnicu strukture knjige. Prva tematska cjelina nosi naziv „*O Hlapiću*“ a uključuje radove koji istražuju djelo iz različitih aspekata. Druga tematska cjelina nosi naziv „*S Hlapićem“*, a obuhvaća radove koji su djelu pristupili s pedagoškog stajališta, dok se treća tematska cjelina bavi istraživačkim interesima autora te nosi naziv *„Oko Hlapić“* (Majhut, B., Narančić Kovač, S., Lovrić Kralj, S., 2015, str. 5-6). U Predgovoru *Zbornika* autori zaključuju:

> „*Čudnovate zgode šegrta Hlapića“* i njihova autorica danas su još prisutniji u hrvatskoj književnosti i kulturi nego što je to bile prije stotinu godina. … Umjesto da

> se spoznaje iz proteklih stotinjak godina zaokružuju i rezimiraju, nova istraživanja jasno pokazuju da o ovome klasiku hrvatskog dječjeg romana još uvijek ne znamo dovoljno. Stoga se nadamo da će ova knjiga izvršiti svoju ulogu i postati poticaj za daljnja istraživanja o *Hlapiću,* s *Hlapićem* i oko *Hlapića*" (Majhut, B., Narančić Kovač, S., Lovrić Kralj, S., 2015, str. 12).

U pripremi je druga po redu Međunarodna znanstvena konferencija *Stoljeće „Priča iz davnine" Ivane Brlić-Mažuranić,* Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti. Konferencija će se održati od 12. - 15. listopada 2016. u Zagrebu te znanstveno i stručno-kritički preispitati mnogobrojne aspekte ove jedinstvene prozne zbirke (http://hidk.hr/, 14. 9 .2016).

Tema ovoga završnog rada *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić* doprinos je obilježavanju stote obljetnice objavljivanja knjige *Priče iz davnine.*

3. KAZALIŠNE I LUTKARSKE INSCENACIJE ŠUME STRIBOROVE IVANE BRLIĆ-MAŽURANIĆ

3.1. Drama i dramatizacija

Za shvaćanje i doživljavanje književnosti Milivoj Solar (1983, str. 122) piše da su važni oblici u kojima se pojavljuju književna djela. Tako postoje tri osnovna oblika književnih djela - epika, lirika i drama. Lirici pripada doživljajnost zvukova riječi i njihova značenja, epici objektivnost i širina pripovijedanja dok dramatika spaja u cjelinu doživljajnost i objektivnost te se zasniva na sukobima pojedinca i njegovog okruženja - društvenog i prirodnoga. Nazivom drama označujemo književni tekst koji je izravno ili posredno namijenjen za kazališno izvođenje pa njegova kreirana i (os)mišljena nedorečenost zadržava imanentan potencijal odnosa prema izvedbi na pozornici. To ne znači da se književna vrijednost drame iscrpljuje u kazališnoj predstavi – štoviše njezina se književna vrijednost očituje u poticanju brojnih i različitih predstavljačkih inscenacija. Tako dramski tekst pripada jednoj umjetnosti - književnosti, dok kazalište pripada drugoj, predstavljačkoj vrsti umjetnosti ovisnoj o međudjelovanjima izražajnih sredstava književnosti, likovnih umjetnosti, plesa, glume, glazbe te različitih tehnoloških i tehničkih postignuća.

Solar ističe složenost odnosa drame i kazališta te navodi da u teoriji književnosti postoje dva suprotna stajališta o odnosu dramske književnosti i kazališta. Prvo stajalište zastupa dramatičnost kao posebnu kvalitetu nekih književnih tekstova koja nastaje kao književni izraz određenih životnih situacija u kojima se pojavljuje sukob suprotstavljenih htijenja i mišljenja. Prikladnost izvođenja ovakvih djela na pozornici rezultat je činjenice što kazališna predstava raspolaže sredstvima koja potenciraju dojam oblikovane dramatičnosti pojedinih životnih situacija. Drugo stajalište zastupa ideju da su sve osobine dramskih tekstova rezultat književnog stvaranja namijenjenog izvođenju na sceni. Dramatičnost prema tome proizlazi iz potreba scenskog izvođenja i jedino onaj oblik koji je dramski pisac namijenio izvođenju na pozornici je pravi oblik koji karakterizira dramu kao posebnu skupinu književnih djela. Solar sažima da se „odnos dramske književnosti i kazališne umjetnosti… ne može razmatrati isključivo unutar analize samih tekstova. Struktura dramskih djela može biti jasna tek ako se dovede u odnos s kazališnom predstavom…“ (Solar, 1983, str. 186).

Sanja Ivić u knjizi *Jesetre drugorazredne svježine* o dramatizacijama govori kao o fenomenu suvremenog kazališta koje je posegnulo u bogatu tradiciju europske literature za interesantnim tekstualnim predlošcima. Navodi kako se na scenama kazališta ne prikazuju „nepoznate priče o nepoznatim ljudima“ već se slušaju toliko puta pročitani dijalozi koji se svaki put drugačije prilagođavaju ili adaptiraju vremenu i prostoru u kojem se izvode (Ivić, 2004, str. 40). O stvaralačkom, autorskom procesu ili/i postupku dramatizacije Ivić piše:

> „Za cijelog procesa „obrađivanja“ … romanesknog štiva, suradnja kazališnih praktičara i „pisaca“ teksta je neophodna. Prvenstveno jer se dramatizacija radi u jednom određenom kazalištu koje ima svoje glumce, tehničku ekipu i svoju pozornicu. Budući da su dramatizacije tekstovi do koji se dolazi obratnim putem (a to će reći: prvo se odluči da se na sceni igra određeni roman, pa se tek onda pristupa obradi tog romana), i da samim tim nisu završeni dramski tekstovi, one ne podliježu uobičajenim kriterijima koji se poštuju (ili bi se trebali poštovati) pri donošenju repertoara (…) Zbog toga se dramatizacije rade svaki put ispočetka, za svaki teatar pojedinačno“ (Ivić, 2004, str. 42 – 43).

Solar napominje da se o problemu dramatizacije teoretičari „uglavnom slažu oko toga da je temeljni problem dramatizacije kako izabrati i poredati neke bitne elemente narativne strukture i karakterizacije likova, a da se pri tome sačuva bit poruke“ (Ivić, 2004, str. 192). Također se slažu da sve to mora biti primjereno prikazivanju na sceni, kako bi se vidjelo ono što se u romanu može samo opisati. Za

razliku od romana dramatizacija donosi drugi tip informacija koje teku na više kanala istovremeno te se „pretpostavlja da dramaturg zamisli što će gledatelj moći vidjeti, a što će odgovarati onome što je pisac zamišljao da se može vidjeti“ (Ivić, 2004, str. 193). U opsežnoj studiji *Igranje proze, pisanje kazališta* Matko Botić promišlja o distinkciji dvaju ključnih pojmova, dramatizaciji i adaptaciji. Botić pita je li riječ o pojmovima koji se u potpunosti razlikuju ili im se značenja dodiruju, te može li adaptacija istovremeno biti i dramatizacija. Dramatizacija podrazumijeva pretvaranje nekog književnog, umjetničkog teksta, npr. romana, u dramski. Tako se iz romana mogu izdvojiti već gotove cjeline u dijaloškom obliku ili ih dramatizator sam dijalogizira. Adaptacija s druge strane podrazumijeva prilagođavanje, tj. mijenjanje, skraćivanje ili proširivanje teksta za potrebe predstave odnosno prilagođavanje dramskog teksta izvedbeno-tehničkim mogućnostima kazališta ili kazališne družine koja izvodi predstavu. U spomenutoj studiji Botić pojašnjava više različitih definicija dramatizacije i adaptacije ali se ne priklanja niti jednoj u potpunosti, već zaključuje da je dramatizacija pretvorba epskog teksta u dramski na način da se iz epskog predloška izvuku oni dijelovi koji se mogu iskoristiti i pretvoriti u dramski tekst. Adaptacijom smatra postupak prijenosa značenja iz proznog izvora brojnim idejama, ali se taj proces ne bilježi u čvrsto strukturirani dramski tekst (Botić, 2013, str. 26).

3.1.1. Dramatizacija priča Ivane Brlić-Mažuranić

Zdenka Đerđ analizira repertoar hrvatskih javnih lutkarskih kazališta – u Splitu, Zagrebu, Rijeci, Zadru i Osijeku u razdoblju od 1945. do 2007. – kada se u Hrvatskoj raspisuje prvi javni natječaj „Mali Marulić“ kao poticaj autorima za pisanje lutkarskih igrokaza i igrokaza za djecu. U tom je razdoblju izvedeno 838 lutkarskih predstava. Većinom su igrani igrokazi pisani za lutkarsku inscenaciju odnosno za lutkarska izražajna sredstva, dok drugi, manji dio, lutkarskih igrokaza su dramatizirana pretežito klasična književna djela. U nastavku rada autorica razvrstava repertoar gradskih lutkarskih kazališta s pozicije autorstva lutkarskih igrokaza u tri skupine: lutkarski igrokazi hrvatskih autora, lutkarski igrokazi stranih autora i glazbeno-lutkarske predstave ili lutkarski zvukopisi. Prve dvije skupine također sadrže dvije cjeline, od kojih se prva odnosi na lutkarske igrokaze pisane za lutkarsko kazalište, a druga na lutkarske igrokaze nastale dramatizacijom književnih djela hrvatskih i stranih autora (Đerđ, 2013, str. 54-55). Tako se na lutkarskoj sceni

postupkom dramatizacije kontinuirano igraju klasici hrvatske dječje književnosti, književna baština te neka pjesnička i prozna djela suvremenih autora. Autori čija se djela nalaze na repertoarima hrvatskih lutkarskih kazališta su August Šenoa, Vladimir Nazor i Ivana Brlić-Mažuranić. Đerđ napominje da se „Taj … repertoar zadržava u osobitom kontinuitetu koji se očituje u povremenim obnavljanjima glumačkih postava ili u posve novom redateljskom, dramaturškom i likovnom čitanju“ (Đerđ, 2013, str. 64). Poznati javni i kulturni djelatnici uz redatelje koji i režiraju predstave autori su dramatizacija priča Ivane Brlić-Mažuranić. Jedan od njih je Vojmil Rabadan koji je ujedno i autor prve dramatizacije romana *Čudnovate zgode i nezgode šegrta Hlapića* i bajke *Šuma Striborova.* Ostali autori dramatizacija *Šume Striborove* su Mile Gatara (1953.), Nedjeljko Fabrio (1965.), Kosovka Kužat-Spaić (1976.), Ljubica Ostojić, Zlatko Sviben (1996.) i Lary Zappia (2005.) (Đerđ, 2013, str. 67-68).

Za temu rada *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić* izabrane su tri dramatizacije, odigrane na početku (1953.) i na kraju navedenog razdoblja (2005.). Dvije su izvedene u gradskim lutkarskim kazalištima u Zadru i Rijeci dok je treća produkcija privatnog zagrebačkog Lutkarskog kazališta „Za bregom“[2] s kontinuiranim desetogodišnjim igranjem, od 2001. do 2010. U radu dalje pojedinačno se analiziraju i uspoređuju, s polazišnom pričom i međusobno, tri posve različite dramatizacije priče I. Brlić-Mažuranić *Šuma Striborova* autora Mile Gatare, Lary Zappia i Zdenke Đerđ.

3. 2. Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova

Ivana Brlić-Mažuranić bajku *Šuma Striborova*, započinje radnjom - odlaskom mladića u šumu po drva za ogrjev. Iz šume izlazi guja, koja se pred mladićem - dok je ovaj sjedio na panju i kratko se odmarao, pretvorila u lijepu djevojku te ga zamolila da je uzme za ženu. Zanesen njezinom ljepotom, ne sluteći nikakvo zlo mladić je pristao i odmah je poveo sa sobom – kući, u kojoj je mirno i skladno živio s

[2] Lutkarsko kazalište „Za bregom“ prvo je osnovano (1993.) privatno kazalište u RH. Osnivaju ga glumac-lutkar, redatelj Velimir Chytil i Zdenka Đerđ. Godine 1999. redateljice Jasna Mesarić i Zdenka Đerđ reorganiziraju Kazalište u umjetničku organizaciju, od kada je u Očevidniku kazališta Ministarstva kulture RH. (http://www.zabregom.com/ 10. 9. 2016.)

iznemoglom i ostarjelom majkom. Ušavši s mladićem u kuću, djevojka pozdravljajući mladićevu majku naglo skrene pogled s nje na posluženo jelo na stolu te nesmotreno isplazi i još brže uvuče gujin jezik – koji se zbog preostale zle ćudi u njoj unatoč spremnosti mladića da je oženi, nije pretvorio u ljudski. Skrbeći o svome sinu i radujući se da je sin izabrao lijepu djevojku, majka je vidjela gujin jezik u njezinim ustima i jako se uplašila za sina. Odmah mu je to i rekla što sina nije opomenulo ni opametilo već naljutilo. Udaljio se od majke i posve se priklonio svojoj ženi nastojeći ispuniti svaku njezinu želju. Od prvog dana života u troje majci je bilo sve teže i teže. Već u rano jutro prvog dana dolaska u kuću, snaha šalje muževljevu majku da joj donese snijega s vrha litice da se umije. Plačući i ne mareći za svoj život padne li s litice i nastrada, otišla je po snijeg s vrha litice, za snahu da se umije. Drugi dan je snaha šalje na zamrznuto jezero da iz vode - između pukotina leda, ulovi šarana za objed. Dogodilo se da je galebu u letu iz kljuna ispao netom ulovljeni šaran i pao ravno pred staričine noge tek što je ova stigla na jezero. Sretna što je brzo obavila zadatak, uzela je šarana i donijela ga snasi. Treći dan, kada je snaha zabranila da zakrpa sinovljevu razderanu košulju, majka je plačući, s iglom i koncem u ruci, izašla iz kuće, na hladnoću u trijem i sjela na klupu. Nenadano, starici prilazi djevojka – poderane odjeće i moli je da kupi od nje svežanj luči. Majka nije imala novaca ni za jedan svežanj, ali zakrpa djevojci poderani rukav – da joj rame zimi ne zebe. Na odlasku djevojka zahvali starici i pokloni joj jedan svežanj luči. Istu večer, nakon odlaska sina i snahe u goste kumi, majka zapali vatru na ognjištu – i već s prvim plamenovima iz ognjišta iskočiše Domaći - mali kućni duhovi. Domaći. Svi oni, a najviše najmanji među njima Malik Tintilinić, pomažu majci da urazumi sina te da otjera iz kuće ženu-guju. Tako su Domaći baki – kako su je zvali, donijeli svračjih jaja da ih baka podmetne pod kokoš pa kada izađu iz jaja pred cijelim selom i sinom dokaže da snaha nije ljudsko biće već zla guja. U trenutku istine kada se pred cijelim selom otkriva prava priroda snahe, sin iz kuće ne tjera ženu nego svoju majku. Domaći ne napuštaju baku pa iskaču iz vatre koju je zapalila od preostalih luči na šumskom putu, usred noći nakon što je sin istjerao iz kuće, optužujući je da je stara vještica – kada je usred zime nabavila svračja jaja. Odveli su je do šumskog starješine Stribora, koji svakoga po zasluzi nagrađuje i kažnjava. Starici nudi povratak u mladost i u njezino rodno selo iz kojeg se pjesma i veselje čuje. U prvi tren se starica razveselila, pa prije nego što korakne prema svom selu, upita Stribora o sinovljevoj sudbini. Na njegov odgovor ona ustuknu, zahvali mu na daru koji ne

prihvaća jer je njoj draža nevolja i nesreća i znati da ima sina nego sva sreća ovoga svijeta, a sina zaboraviti. Tako je majka svojom odlukom poništila sve čari Šume Striborove. Snaha se pretvorila u guju i pobjegla u rupu, nestali su dvorovi Striborovi, sam Stribor i Domaći. Majka i sin su se našli na sred šume te zajedno otišli kući. Priča završava s informacijom da se sin kasnije vjenčao s djevojkom koja im je Domaće u kuću donijela te da su živjeli sretno (Brlić-Mažuranić, 1972, str. 75-86).

Šuma Striborova objavljena je 1916. godine u zbirci *Priče iz davnine*. Tom je zbirkom Ivana Brlić-Mažuranić potvrdila visoku razinu umjetničke zrelosti i originalnosti. Budući da je proučavala naš folklor i slavensku mitologiju njezine se bajke temelje na narodnim motivima, koji kao i njezin jezik i stil izviru iz narodnih priča i predaja. Iz slavenskih izvora uzima imena božanstava i natprirodnih sila, pa je ime Stribor preobrazila u simbole pravde. Iz korpusa svjetskih bajki preuzima motive začaranog prostora i pretvorbe ljudi u životinje. Oba motiva su u *Šumi Striborovoj* - te je snaha guja-djevojka, a cijela Striborova šuma u koju mladić ulazi začarani prostor. Na temelju autohtonih pučkih vjerovanja u Dalmaciji, Hrvatskom Primorju i Istri o maliku i tintilinu izgradila je ime i lik Malika Tintilinića, vođe Domaćih. Malik Tintilinić je jedan od *domaćih* – dobrih kućnih duhova i čuvara ognjišta i jedan je od najzanimljivijih likova preuzet iz slavenske mitologije. Sve preuzete motive, likove, predaje koristila je posve slobodno dajući im onakvo značenje koje ih je preobražavalo u njezine autorske tvorevine. U njezinim pričama pa i u *Šumi Striborovoj* podlogu čini borba dobra i zla, što je također preuzeto iz mitologije ali na posve nov način. Novost u toj borbi je što pobjeđuje dobrota i nevinost, a ne jaki, lukavi ili miljenici sudbine kako je to često slučaj u narodnim pričama. Jezik kojim se Ivana Brlić-Mažuranić služi je prirodan, čist, bogat, živ, pokretljiv i jednostavan. Od osam bajki iz zbirke *Priče iz davnine* djeci su najbliže: *Šuma Striborova, Regoč, Jagor* i *Kako je Potjeh tražio istinu. Šuma Striborova* se danas može smatrati klasičnim djelom naše književnosti, jer ujedinjuje tematske i stilske kvalitete Ivane Brlić-Mažuranić (Zima, 2001, str. 96-102). Zvonimir Diklić likove priča Brlić-Mažuranić dijeli na likove irealnog i realnog svijeta. U *Šumi Striborovoj* likovi irealnog svijeta su Stribor, Domaći i Malik Tintilinić dok likovima realnog svijeta pripada majka, sin, djevojka (Diklić, 1997, str. 23). Joža Skok ističe kako Ivana Brlić-Mažuranić donosi cijelu paletu likova koje je imenovala prema pripadništvu u

obiteljski krug (mati, dijete, baka), zanimanju (pastir, mlinar, seljak), socijalnom i društvenom statusu (car, carevna, dvoranin, župan, ban, kneginja, župančići), biološkim / zoološkim vrstama (jelen, vjeverica, vranac, orao) dok je nekima nadjenula posebna osobna imena. Mogu se podijeliti na likove koji pripadaju realnom svijetu (likovi majki, maćeha, očeva, djece i mladih, djedova i baka te likovi junaka), one koji pripadaju irealnom svijetu (likovi dobrih i zlih duhova, dobrih i zlih vila, nadzemaljskih gospodara i sila, divova i vještica) te likove iz životinjskog svijeta. Svi se ti likovi susreću, isprepliću, prelaze iz jedno svijeta u drugi jer u bajci ne postoje čvrste granice sna i jave, ovozemaljskog i izvanzemaljskog svijeta. Cijela paleta različitih individualiziranih likova dokazuje bogatstvo autoričine imaginacije, bogatstvo i raznolikost njezina svijeta te bogatstvo različitih ideja koji ti likovi nose (Skok, 2007, str. 102).

Prema podjeli Zvonimira Diklića od irealnih likova u *Šumi Striborovoj* nalazimo Domaće, Stribora te Guju-djevojku, od realnih likova Majku, Sina i Ubogo djevojče, te od životinjskih likova dvanaest vjeverica i jelena. U *Šumi Striborovoj* najdojmljiviji je lik majke, gdje je autorica majku predočila kao ženu koja je u stanju podnijeti sva iskušenja, patnju i bol kako bi sačuvala sina. Majka to čini zbog majčinskog osjećaja i saznanja da je sin postao žrtvom zla utjelovljenog u snahi-guji. Ona je strpljiva, brižna i razumna žena koju ni nesreća sa sinom ne može potaknuti da ga ostavi i prihvati ponudu te se vrati u svoju mladost i živi lagodnim i lijepim životom. Kroz lik majke autorica je manifestirala snagu majčinstva koje je svojom veličinom u stanju pobijediti ovozemaljske a ujedno i izvanzemaljske sile. Sin u *Šumi Striborovoj* primjer je zaslijepljena, mladog čovjeka koji je neodlučan, naivan i nespreman suočiti se s istinom čak i onda kada se sam uvjeri u nju. Zbog zle žene spreman je odreći se majčine skrbi i ljubav. Među likovima mladih u *Šumi Striborovoj* nalazimo lik Djevojčeta, koji svojom dobrotom i susretljivošću čini suprotnost liku guje-djevojke odnosno guje-snahe. Guja-djevojka je bezobzirna, bešćutna, zlobna. Zbog svoje opake prirode iskorištava naivnost svoga muža te potiče njegovo nepovjerenje prema majici. Od irealnih likova pronalazim likove dobrih duha, a to su Domaći, dražesni, veseli, živahni, simpatična i originalna izgleda. Oni su metafora dobra, plemenitosti, radosti, nade i svjetla. Razigrani su, ali i spremni i odgovorni priteći u pomoć. Autorica je posebno oblikovala lik Malika Tintilinića kao hrabrog, domišljatog i spretnog koji zdušno pomaže baki. Drugi

irealni lik je Stribor, gospodar šume, djelitelj pravde, ali i biće koje dovodi u iskušenje one koji mu se obrate za pomoć. On svojom ponudom provjerava majčinu dubinu osjećaja zbog koje će i sam, nakon što ona donese odluku, morati ustuknuti jer njegova moć mora ustuknuti pred moći života, koja je snažnija. Od likova iz životinjskog svijeta u *Šumi Striborovoj* imamo jelena i dvanaest vjeverice koji su Malikovi pomagači na majčinom putu do Stribora.

Posebnost *Priča iz davnine* je ta što gotovo sve priče nose jak pečat godišnjeg doba. Godišnja doba autorica nije opisala kao konkretizirane teme nego ih je uspjela snažno asocirati, ponajviše vizualno. U *Šumi Striborovoj* je zimska priča doista prepoznatljiva, po snijegu na vrhu litice do koje snaha šalje baku, po smrznutome jezeru iz kojeg mora donijeti ribu, po toplome ognjištu koje je zaštita od zimske studeni, po luči kojom se potpaljuje oganj, ali i osvjetljuje put u zimskoj tmini. Svaka priča Ivane Brlić-Mažuranić pisana je kao jedna kompozicijska cjelina u kojoj se radi ili o razvijenim ili o složenijim radnjama s većim brojem likova. Uočavamo dva temeljna tipa kompozicije, zgusnutu i razvedenu. Za prvu kategoriju karakteristično je postojanje jedne radnje koja se odvija bez paralelnih radnji, dok je u drugoj kategoriji riječ o postojanju dvaju ili više tijekova radnje. *Šuma Striborova* pripada zgusnutom tipu kompozicije, a mjesta radnje svedena na dva ambijenta – staričinu i sinovljevu kuću i začaranu šumu. U prvom ambijentu dolazi do zapleta, dok se u drugom ambijentu zbiva kulminacija radnje i sam rasplet. Diklić drži da je „Proza Ivane Brlić-Mažuranić… nabijena… stilskim osobitostima karakterističnim za poetske strukture: slikovitošću, emotivno-lirskom intoniranošću, zgusnutošću, impresivnošću i ekspresivnošću izraza (Diklić, 1997, str. 26). Proza autorice Brlić-Mažuranić ima slikovnu vrijednost jer potiče čitatelja na vizualnu imaginaciju, zamišljanje i doživljavanje slika. Ivana Brlić-Mažuranić ima naglašenu sposobnost zamišljanja, doživljavanja i oblikovanje slika, naklonjena je poetskom vizualiziranju pojava prirode i života. Književna izvornost i samosvojnost i bogata maštovitost, misaonost i blagi humor krasi pripovjedačku prozu Ivane Brlić-Mažuranić (Diklić, 1997, str. 25). To se očituje u

> „poetičnosti… impresivno-vizualnoj (prozračno kolorističkoj) slikovitosti i ritmično-zvučnoj dojmljivosti, sugestivnom dinamičnom, bajkovitom i arhaičnom pripovijedanju na granici realnog i irealnog predočavanja i poimanja svijeta, čemu pridonosi struktura rečenice i leksika (arhaičan, folkloran, dijalekatski), a posebice glagol – čestota imperfektnih i aoristnih oblika“ (Diklić, 1997, str. 25-26).

3. 3. Mile Gatara[3] Šuma Striborova. Dječja bajka u 3 čina - 6 slika[4]
Slobodno obradio: M. Gatara po priči I. B. Mažuranić

U podnaslovu predstave Mile Gatara navodi da je *Šuma Striborova* dječja bajka koja se odvija u tri čina i šest slika – odnosno svaki čin u dvije slike. Na početku teksta Gatara ne navodi imena a ni opis likova-lutaka, dok u didaskalijama na počecima 1. slike I. čina i 1. slike II. čina opisuje mjesta radnje. Tako je mjesto radnje I. čina u gustoj šumi, s proplankom i panjem u sredini te hrastom s dupljom s desne strane u dubini scene, a mjesto radnje 1. slike II. čina je seljačka kuća, kojoj se vidi i unutrašnjost s dvorištem te šumom u dubini scene. U 1. slici I. čina pojavljuju se sljedeći likovi-lutke: Stribor, Tintilinići, Djevojka, Plamenčić i Veseljko. Iz monologa i dijaloga likova saznaje se da je Stribor gospodar šume, a Tintilinići i Plamenčići njegovi pomoćnici, odnosno čuvari Šume. Tintilinići i Plamenčići nastoje obuzdati razuzdanu Djevojku koja trga granje, ptice gađa kamenjem, trga haljinu „ubogom djevojčetu“, pogrdne riječi upućuje šumskim čuvarima pa i samom Striboru. Za „zloću i pomanjkanje svakog poštovanja prema starijima“ (Vigato, 2015, str. 111) Stribor je kažnjava i pretvara u zmiju sve dok ne naiđe čovjek koji izrijekom pohvali njezinu ljepotu zmije i poželi je odvesti kući. U drugoj slici, radnja koje se također odvija u šumi, u kojoj se sada uz Zmiju Djevojku pojavljuje mladić Ratko, Zeko i Majka. Ratko upoznaje Zmiju Djevojku koja ga moli da je povede doma i učini svojom ženom. Sve to promatra Zeko koji tijek susreta Ratka i Zmije Djevojke ispriča Majci koja dolazi u šumu potražiti sina jer se na vrijeme nije vratio kući. Zeko Majci kaže i to da je Stribor, prije više godina, zbog drskosti, nepoštivanja starijih, uništavanja prirode, sebičnosti i zločestoće Djevojku pretvorio u zmiju. Trebala je živjeti kao zmija sve dok je ne oslobodi momak koji je želi oženiti. Čuvši to Majka žuri da prije Ratka i snahe dođe kući. Prva slika II. čina odvija se u njihovoj kući, gdje Ratko dovodi Zmiju Djevojku - Snahu i upoznaje je s Majkom. Kad ostaju same, Snaha Majci zapovijeda što i kako treba raditi. Tako

[3] Mile Gatara (1909. Šibenik - 1978. Zadar) rad započinje 1953. u zadarskim kazalištima - Narodnom i Lutkarskom, kao administrator i računovođa te nastavlja do umirovljenja u narodnim kazalištima u Vršcu i Zenici. Istodobno je aktivan u amaterskim kazališnim družinama. Kao umirovljenik vraća se u Zadar gdje nakon zapaženog amaterskog glumačkog, dramaturškog i redateljskog djelovanja u amaterskom lutkarskom kazalištu, osnivanjem gradskog Kazališta lutaka Zadar, navedena djelovanja profesionalizira (Vigato, 2015, str. 11).

[4] Dramatizacija Mile Gatare *Šuma Striborova*. *Dječja bajka u 3 čina – 6 slika,* objavljena je u knjizi Teodore Vigato *Mile Gatara i zadarsko lutkarstvo (*2015, 110-127).

Majci naređuje da donese ribu iz rupe na zamrznutom jezeru, a kasnije i grudu snijega s vrha litice da se umije. Sve poslove Majka pokorno izvršava. U početku Ratko štiti Majku, ali uz nježne riječi svoje žene ne brine o njoj te je posve zanemaruje. Kada Snaha zabrani da zakrpa sinovljevu košulju, Majka plačući, s iglom i koncem u ruci, izlazi iz kuće i na hladnoći sjedne na klupu ispred kuće. Nenadano Majci prilazi Djevojka i nudi joj da od nje kupi luči. Budući da nije imala novce za luči, Majka Djevojci zakrpa razderanu haljinu na ramenu da ne ozebe. Na odlasku Djevojka zahvali starici i pokloni joj svežanj luči. Druga slika II. čina također se odvija u kući, točnije u kuhinji. Nakon što su Ratko i Snaha otišli u goste susjedima, Majka zapali vatru na ognjištu iz koje su već s prvim plamenom iskočili likovi: Tintilini, Tintilinići, Tintilinić, Plamenčić, Iskrica i Veseljko. Svi oni, a najviše Veseljko, pomažu Majci da urazumi sina te da otjera iz kuće Snahu-zmiju. Donijeli su baki svračja jaja da ih podmetne pod kokoš umjesto kokošjih pa kada iz jaja umjesto pilića izađu svračići, uvjerit će susjede i sina pa i cijelo selo da snaha nije ljudsko biće već zmija. Kada Snaha-zmija vidi mlade svračiće koji su iskočili iz košare i potrčali trijemom, nije u mogućnosti obuzdati svoju prirodu, isplazi zmijski jezik i potrči za njima da ih ulovi. Tako likovi 1. slike III. čina I. susjed, II. susjed, III. susjed uz Majku i Ratka svjedoče da Snaha nije ljudsko biće nego zmija. U trenutku istine kada se pred cijelim selom otkriva prava priroda snahe, sin iz kuće ne tjera ženu-zmiju nego Majku. U radnji 2. slike III. čina uz Majku, Snahu i Ratka pojavljuju se Tintilinići, Tintilinić, Stribor, Djevojka i Domaćini, a radnja se odvija u šumi – na putu prema i ispred Striborovih dvora. Tintilinići ne napuštaju baku pa iskaču iz vatre koju ona zapali od preostalih luči na šumskom putu, usred noći nakon što je sin istjerao iz kuće. Sami nemoćni da baki pomognu, odvode je Striboru da od njega zatraže pomoć, koji svakoga po zasluzi nagrađuje, a i kažnjava. Stribor baki nudi povratak u mladost i u njezino rodno selo iz kojeg se pjesma i veselje čuje. U prvi tren se starica razveselila, pa prije nego što korakne prema svom selu, upita Stribora o sinovljevoj sudbini. Na njegov odgovor da će zaboraviti sina kao da ga nikada nije ni bilo, ona ustuknu, zahvali mu na daru koji ne prihvaća jer je njoj draža nevolja i nesreća, a znati da ima sina nego sva sreća ovoga svijeta, a sina zaboraviti. Tako je Majka svojom odlukom poništila sve čari Šume Striborove. Snaha se pretvorila u zmiju i pobjegla u rupu, nestali su dvorovi Striborovi, sam Stribor i Tintilinići. Majka, Ratko i Djevojka – kojoj je Majka ranije zakrpala haljinu, nakon

nestanka čarolije Šume Striborove, nalaze se u noći sred šume iz koje zajedno odlaze kući. Radnja igrokaza završava pjesmom i plesom Domaćina.

U sažetku, radnja lutkarskoga igrokaza *Šuma Striborova* Mile Gatara odvija se u eksterijeru i interijeru - u gustoj šumi, u šumi na sredini proplanka te u seljačkoj kući s dvorištem. U tekstu se nigdje izrijekom ne spominje vrijeme radnje, osim na početku kada Stribor govori kako se dan budi i kako treba obići svoju šumu. Vrijeme radnje se saznaje iz radnje – koja se događa u noći i danju. Potreban za radnju igrokaza, Gatara posebno naglašava zimski ugođaj smrznutog jezera, snijega na vrhu litice te ugodnu toplinu zapaljene vatre na ognjištu kao realna i metaforička zaštita od vanjske zimske studeni. Posebna je uloga i značenje luči kojom se potpaljuje vatra u ognjištu i osvjetljuje put u zimskoj šumskoj tmini.

U Gatarinoj dramatizaciji pojavljuju se irealni – skupni i pojedinačni te realni – ljudski i životinjski likovi. Irealni skupni likovi su Tintilinići i Tintilini, a pojedinačni su: Tintilinić, Veseljko, Iskrica i Plamenčić, Stribor, Zmija djevojka i Snaha. Pojedinačni realni ljudski likovi su Majka, Ratko, Djevojka, I. susjed, II. susjed, III. susjed dok su Zmija i Zeko životinjski likovi. Skupni ljudski lik Gatara naziva Domaćini. Opisi likova su skromni. Iz dijaloga likova se saznaje da su Tintilinići i Tintilini vjerni čuvari Striborove šume ali i Striborovi pomagači. Stribor je šumski starješina koji svakoga pravedno kažnjava i/ili nagrađuje - prema zasluzi. Tako lijenu, drsku, taštu, sebičnu Djevojku Stribor pretvorena u zmiju – sve dok je netko kao takvu odnosno kao Zmiju ne zavoli. Majka je brižna i vrijedna žena koja čini sve za sina Ratka, pa i odustaje od povratka u prošle, ljepše dane kada je bila mlada. Sin Ratko je nesiguran, neodlučan, povodljiv i lakovjeran mladić pa ga Zmija djevojka lako zavede i zanese toliko da zaboravi i odbaci ljubav Majke. Djevojka koja prodaje luč čista je suprotnost Zmiji djevojci. Ona je dobra, brižna i pristojna djevojka, koja cijeni trud i rad Majke te joj sukladno tome zahvali i na skromnoj pažnji koju joj ova poklanja. Susjedi su uobičajena slika susjeda koji se miješaju u sve i moraju sve znati. Znatiželjni su i upliću se u obiteljske odnose koji se njih ne bi trebali ticati, jer što se događa u obitelji ostaje u obitelji. Od životinjskih likova Gatara u dramatizaciji spominje Zeku koji komentira upoznavanje Ratka i Zmije djevojke te Majci otkriva kakva joj je snaha. U dramatizaciji pojavljuje se i lik magarca koji nosi Majku kroz šumu Striborovu do Stribora, ali ga Gatara kao lik ne navodi. Posebna je funkcija umetnutih glazbenih-pjevanih dijelova u Gatarinoj

dramatizaciji, koji pridonose razigravanju radnje. Tako u igrokazu pjevaju Tintilinići na samome početku, Djevojka pjevajući prodaje luči, Majka pjeva zajedno s Tintilinićima, a na kraju igrokaza pjevaju Domaćini. Naime, Gatarina dramatizacija *Šume Striborove* započinje pjesmom i plesom irealnog skupnog lika Tintilinića, a završava pjesmom i plesom realnog skupnog lika Domaćina.

U opsežnoj studiji o stvaralaštvu Mile Gatare na zadarskoj amaterskoj i profesionalnoj lutkarskoj sceni, Teodora Vigato piše da je autor za potrebe Kazališta lutaka Zadar adaptirao tri djela Ivane Brlić-Mažuranić: *Lutonjica Toporko i devet župančića* (1954.), *Čudnovate zgode šegrta Hlapića* (1953.) i *Šumu Striborovu* (1953.). Vigato zapaža da je Gatara postavljao na scenu bajkovite tekstove pretežito u realističnoj maniri. Gatarine su se predstave odlikovale dinamičnošću i dobrim ritmom-tempom jer on logično povezuje slike u činove i činove u cjelinu scenske slike (Vigato, 2015, str. 27). Razloge realnom i logičnom odvijanju radnje igrokaza za djecu nalazi u tada zapaženoj ulozi lutkarskih predstava kojim je „trebalo odgajati publiku i formirati karakter djeteta te dijete poučiti kako će odvojiti lijepo od ružnog ili dobro od zla“ (Vigato, 2015, str. 39). Tako je Gatara u dramatizaciji *Šume Striborove* sačuvao sadržaj izvornika i u prvi plan stavio odgojnu stranu priče. Jasno je naznačio karakterne posebnosti likova i uveo lik Zeca koji komentira radnju, a ujedno djeci pomaže u razumijevanju njezina i smisla i sadržaja. Vigato navodi kako je Gatara volio dramatizirati i postavljati na scenu djela Ivane Brlić-Mažuranić zato što „cijeli njezin umjetnički rad potječe iz slobodnih neobuzdanih zamaha mašte (i) gotovo u svim njezinim pričama dominira etika topline doma i ljubavi (i) to je ono što privlači i što djeca odmah osjete i zavole“ (Vigato, 2015, str. 55). Zbog bajkovitosti i realističnih detalja koji su odgovarali poetici tekstova sredinom prošlog stoljeća nije se morao puno udaljavati od izvornika.

Predstavu Ivane Brlić Mažuranić *Šuma Striborova* za koju je istoimenu bajku dramatizirao Mile Gatara, koji predstavu i režira, kreira i izrađuje lutke i scenografiju te osmišljava glazbu, praizvodi Kazalište lutaka Zadar 1953. godine. U arhivi kazališta nije pronađen kazališni listić pa su nepoznati glumci-animatori predstave. Predstava je obnovljena 19. studenoga 1958. Igrali su: Karlo Šoletić (Ratko), Nada Galović (Majka), Nevenka Filipović (Snaha), Eduard Bajlo (Zec). Predstava je ponovno postavljena na scenu 1961. sa scenografijom Branka Stojakovića, glazbom Milana Miljuša i glumcima-animatorima: Ivica Maštruko (Stribor, II. susjed),

Nevenka Filipović (Djevojka zmija), Karlo Šoletić (Ratko), Marija Moković (Majka), Josipa Gatara (Zeko), Helena Nuhanović (Uboga djevojka, Tintilinić, II. susjeda), Mile Gatara (I. susjed), Neda Galović (I. susjeda) i Janko Jerković (III. susjed) (Vigato, 2015, str. 184).

3. 4. Lary Zappia[5] Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku[6]

Naziv dramatizacije bajke Ivane Brlić-Mažuranić *Šuma Striborova* Lary Zappia je: *Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku. Dramatizacija: Lary Zappia.*

Na početku teksta, ispod naziva, autor dramatizacije Lary Zappia, rimskim brojevima imenuje četiri igrača, kojima određuje spol pa su igrači I. i III. muškog, a II. i IV. ženskog spola. U didaskaliji se iznose osnovne smjernice i odlike dramatizacije odnosno buduće predstave s napomenom da je to kostur za igru, okvir za maštu, pretapanje narativne i dijaloške strukture priče jedna u drugu te odvijanje radnje brzo i polako, bučno i tiho, s glazbom i bez nje, u svjetlu i u mraku.

Tekst dramatizacije sadrži sedamnaest scena. Svaka scena određuje mjesto, vrijeme i ugođaj radnje. Dramatizacija započinje Prologom - u kojem četvero igrača u šest rečenica - najavljuju različite aspekte priče Šume Striborove. Naizmjence govore da je to priča iz davnine, priča o Ivani Brlić-Mažuranić, začaranoj šumi i dva puta govore da je priča - o roditeljskoj ljubavi. Radnju prve scene koja se odvija po

---

[5] Lary Zappia, završetkom studija režije (1990.) na beogradskoj Akademiji dramskih umetnosti, nastavlja rad u kazalištu kao ravnatelj, pomoćnik ravnatelja, ko-redatelj, redatelj, dramaturg, producent. Obilježio je teatarski život Rijeke tijekom dva desetljeća u kojem su njegove predstave plijenile inovativnošću i bile iznimno zapažene na festivalima diljem svijeta. Za svoj teatarski rad primio je dvadesetak nagrada od kojih je njegova riječka lutkarska „Šuma Striborova“ dobila nagradu ASSITEJ (Hribar, 2016).

[6] Dramatizacija Lary Zappia *Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku* (2005) zaprimljeni je ispis iz e-arhiva Gradskog kazališta lutaka Rijeka. (Z. Đerđ koja od riječkog Kazališta lutaka zaprima ispis 2011. godine na prvu stranicu ispisa unosi u zagradi ručno napisanu godinu praizvedbe – 2005. Za rad je korištena preslika navedenoga ispisa) Tekst dramatizacije ima naslovnu stranicu na kojoj je naveden naziv djela: *Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku.* Ispod naslova su navedeni rednim brojem od I. – IV. četiri igrača s označenim spolom pored svakog. Ispod popisa igrača je komentar teksta dramatizacije Lary Zappia. Naslovna stranica nije paginirana. Ostale stranice su paginirane - od 2. do 13. Na zadnjoj stranici ispisa upisan je sljedeći nadnevak: Toronto i Rijeka, travanj-svibnja 2005.

danu u začaranoj šumi, igrači igraju tako da prepričavaju radnju određenog lika i igraju taj lik odnosno govore njegovu repliku. Tako Drugi igrač prepričava ugođaj šume i dolazak momka u šumu Striborovu, Prvi govori repliku momka i didaskaliju u kojoj autor pojašnjava tko govori, Četvrti ima repliku grješne duše i djevojke zmije, a Drugi najavljuje radnju koja slijedi. Po istom principu u drugoj sceni majka i djevojka zmija upoznaju se i započinju život u troje. Život u troje započinje i razvija se u polariziranom odnosu, snahe i sina s jedne strane i majke s druge. Majka upozorava sina da je snaha guja, a on odmah pomišlja kako mu je majka vještica i zamrzi je. U trećoj sceni radnja se i dalje odvija u kući samo predvečer. Snaha od majke traži da joj donese snijega s vrha litice da se umije. Četvrta se scena odvija na strmoj litici na koju se majka penje i uzima snijeg za snahu. Peta scena odigrava se navečer u obiteljskom domu, a uključuje majku, sina, snahu i snijeg koji je majka donijela. Sljedeća scena također se odvija u kući, gdje snaha majci zapovijedi da ode na jezero i ulovi joj šarana za ručak. Majka je posluša te se kroz sljedeću scenu prikazuje njezin odlazak na zamrznuto jezero po šarana. Galebu u letu sa šaranom u kljunu omakne se riba te ona padne upravo pred majku. Osma scena se događa u obiteljskom domu, a uključuje majku, snahu, sina i ribu koju je majka donijela. Sljedeća scena odvija se u kući u kojoj majka šiva sinovljevu košulju, a snaha ne dozvoljava da to radi. Majka ostavi poderanu sinovljevu košulju te plačući s iglom i koncem u rukama izlazi van i sjeda na klupu ispred kuće. Majci prilazi ubogo djevojče koje prodaje luč. Majka je odbila kupiti luč jer nema ni novčića, ali zato djevojčetu okrpa poderani rukav da joj rame ne ozebe. Djevojče se zahvali te joj u znak zahvalnosti dade svežanj luči i odlazi. Sljedeća scena odvija se u obiteljskom domu, gdje majka ispraća sina i snahu, koji idu u goste, te potom s lučima od djevojke pali vatru na ognjištu. Iz vatre iskaču Domaći od kojih Majka traži pomoć da i sin vidi zmijski jezik svoje žene. Malik Tintilinić i ostali Domaći pomažu majci te joj još iste večeri donesu svračja jaja i postave ih pod kokoš umjesto kokošjih. Sljedeća, jedanaesta scena odvija se na trijemu u kojoj se pojavljuju i ljudi iz susjedstva – koje poziva snaha da bi vidjeli da ona ima piliće usred zime kad nitko nema. Svračići koji su izašli iz jaja iskočiše iz košare na trijem, a snaha-guja vidjevši svračiće za njima isplazi svoj zmijski jezik. Sin umjesto da istjera svoju ženu, on se naljuti na majku. Vjerujući da je vještica i istjera je iz kuće. Majka uzima preostale luči i malo kruha te u noći napušta sinovljevu kuću. Sljedeća scena odvija se u obiteljskoj kući u kojoj sin i snaha razgovaraju i odlaze za majkom da vide kako će

skončati. Radnju trinaeste scene autor smješta na strništu gdje majka pali vatru od preostalih luči da se ugrije. I na strništu iz plamena iskoče Domaći koji i ovaj put baki pomažu. Odluče je odvesti do Stribora, šumskog starješine. Slijedi scena putovanja majke i Domaćih kroz šumu do Stribora te susret s njim. Čuvši majčinu priču Stribor joj nudi ponovnu mladost u rodnom selu i zaboravljanje svih nedaća iz proteklog života pa i potonje sa sinom. Majka to odbija jer je njoj draža njezina nevolja i znanje da ima sina, nego sva sreća ovoga svijeta, a da sina mora zaboraviti. Izgovorivši te riječi, nestane Šuma Striborova i sve njezine čari, Stribor i Domaći, snaha se pretvori u guju i nestane, a majka i sin ostaju sami nasred šume. Sin moli majku da mu oprosti, a majka mu ništa nije zamjerila. Posljednja sedamnaesta scena događa se u obiteljskoj kući, gdje momak živi s majkom i djevojčetom koja je s lučima Domaće u kuću donijela. Vjenčanjem momka i djevojke kao epilogom završava radnja dramatizacije.

Lary Zappia je svoju dramatizaciju podijelio na sedamnaest scena, uz prolog i epilog. Likove-lutke igraju svega četiri igrača koji su označeni rimskim brojevima od jedan do četiri, s time da su dva igrača muškarci a druga dva žene. Zbog malog broja igrača, oni se izmjenjuju u ulogama pripovjedača i ulogama pojedinih likova priče. Scene se pretapaju jedna u drugu, a svaki pojedinačni prizor stvaraju igrači gotovo ni iz čega. Svaka scena sadrži kratke uvodne natuknice iz kojih saznajemo mjesto i vrijeme radnje. Tako se radnja odvija u interijeru i eksterijeru. Odvija se u začaranoj šumi, skromnoj i skladnoj kući, litici strmoj do oblaka, na sivom i zamrznutom jezeru, skrovitom i malenom trijemu, strništu pod mrazom, čudesnom i brzom putovanju, začaranoj šumi Striborovoj, u imaginarnom prostoru u kojem se preobražava šuma Striborova te ispred skromne i skladne kuće. Kao oznaka vremena radnje Zappia u dramatizaciji ističe kada je dan a kada je večer, odnosno noć.

Tri su skupine likova u dramatizaciji Lary Zappia - irealni likovi, realni i životinjski. Irealni likovi su Stribor, Domaći, Malik Tintilinić i djevojka/snaha-guja, realni majka, sin i djevojka koja prodaje luči dok su jelen i vjeverice životinjski likovi. U dramatizaciji Stribor ima ulogu šumskog starješine koji dijeli kazne i nagrade prema zaslugama. Domaći su njegovi veseli pomoćnici, a snaha-guja je djevojka koja je zbog lošeg ponašanja kažnjena od strane Stribora i pretvorena u guju. Majka je iznimno brižna. Bezuvjetno voli sina i ostaje uz njega do samog kraja bez obzira na to što je on zanemaruje pa i tjera iz kuće. Veličinom i snagom

majčinstva ona dokida polaritete ovozemaljskih pa i izvanzemaljskih dobrih i loših sila. Sin je primjer zaslijepljenog, naivnog i neodlučnog mladog čovjeka, koji je nespreman suočiti se s istinom čak i onda kada sam zna što je istina. Djevojka (u tekstu i djevojče) je lik posve suprotan liku snahe-guje. Djevojka zrači dobrotom i susretljivošću. Od životinjskih likova susrećemo jelena i dvanaest vjeverica koji nose majku i Domaće kroz začaranu šumu do Stribora. U predstavi, napominje Verdonik, igrači nisu samo igrali likove već su imali ulogu animatora predmeta:

> „Momka je predstavljala sjekira, Majku lanena tkanina, crni kožnati remen predstavljao je Snahu-guju, riječju, iskorištena je osobitost lutkarske umjetnosti da se izražava simbolima i metaforama, među prizori se doimaju poput kazališta sjena, a Stribora predstavlja likovna kreacija koja se najlakše može povezati s maskom s obzirom da je glumac drži ispred lica dok kazuje tekst uloge“ (Verdonik, 2009, str. 159).

Rezultat višestrukih funkcija igrača i likova-predmeta te istodobnih radnji je vizualno bogata scenska igra prožeta glazbom, s reduciranim brojem aktera. U ovoj dramatizaciji „sudaraju (se) urbani svijet savijenog metala i ljepota divlje i nepokorive prirode, proza svakodnevice i poetika arhetipskog“ (http://www.gkl-rijeka.hr/wp/?p=86, 17. 9. 2016). Tekst dramatizacije ima slikovnu vrijednost, potiče čitatelja na vizualnu imaginaciju, maštanje i doživljavanje slika. Radnja se odvija i brzo i polako, i bučno i tiho, u svjetlu i u mraku. Pripovijedanje je arhaično i bajkovito čemu pridonosi struktura rečenice i leksika. Iz navedenog proizlazi da je Zappia posegnuo za klasikom hrvatske dječje književnosti te svjesno napisao dramatizaciju odnosno lutkarski igrokaz za lutkarsku predstavu zasnovanu na jeziku, narativnoj baštini, bogatoj vizualnoj sastavnici, animaciji lutaka-predmeta i snažnoj emociji.

Predstava *Ivana Brlić-Mažuranić Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem dvostruko toliko ruku. Dramatizacija: Lary Zappia* praizvedena je u Gradskom kazalištu lutaka Rijeka 15. rujna 2005. godine. Igraju: Božena Delaš, Karin Fröhlich, Anđelko Somborski i Zlatko Vicić. Scenografiju potpisuje Dalibor Laginja, glazbu Duško Rapotec Ute, svjetlo Deni Šestić, a režiju i dramatizaciju Lary Zappia. (*Lutkarstvo u Hrvatskoj. Bilten Hrvatskog centra UNIMA br. 11. Sezona 2005./2006. i 2006./2007.*, Zagreb, 2009., str. 5.)

3. 5. Zdenka Đerđ[7] Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić[8] Dramatizacija: Zdenka Đerđ

Zdenka Đerđ dramatizira *Šumu Striborovu* Ivane Brlić-Mažuranić za monodramsku glumačku i lutkarsku igru. Glumački lik je Majka, a lik-lutka je Malik Tintilinić. Dramatizacija bajke *Šuma Striborova* rađena je iz pozicije lika Majke – na način da ona djeci, koja organizirano dolaze u prostor njezina dnevnog boravka, počinje priču prisjećanjem da se baš na tom mjestu, a to je uvijek drugo mjesto izvedbe, i ne baš tako davno - prostirala začarana Šuma Striborova. Naime, dramatizacija je pisana za glumicu Mariju Kohn i za putujuće Lutkarsko kazalište „Za bregom". Tako je predstava igrana u različitim prostorima, poput školske učionice, školske/gradske knjižnice te za građanstvo - u zagrebačkom Prirodoslovnom muzeju, Demetrova 5, uvijek iznova oživljavala i aktualizirala možebitni prostor *Šume Striborove* Ivane Brlić-Mažuranić.

Dramatizacija počinje opisom Striborove šume, a nakon toga Majka predstavlja sebe i svoj život sa sinom kojeg je sama podizala jer se njegov otac, a njezin muž, jednom nije vratio iz tada čestih vojačenja i ratnih pohoda. Tako je ona sama odgojila dobroga sina – nadasve vrijednog i pažljivog. Jednoga zimskoga dana sin odlazi u šumu nasjeći drva za ogrjev. Kada se vratio kući nije u kuću ušao sam nego s djevojkom i uskoro ženom. Upoznaje djevojku s Majkom, koja zapaža gujin jezik u njenim ustima – jer se polakomila za jelo na stolu pa joj je jezik nehotice palucao. Sinu Majka kaže što je vidjela, ali on odbija suočiti se i priznati istinu.

---

[7] Zdenka Đerđ, 1997. magistrira (tema: *Put od osobnog do scenskog identiteta*) i 2013. doktorira (tema: *Hrvatski lutkarski igrokaz*) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1979. do 2000. stručna je suradnica za kazališni amaterizam Grada Zagreba, a od 2000. viša je suradnica u Centru za kulturu i informacije Maksimir, u Zagrebu. Vanjska je suradnica – u zvanju višeg predavača nastavnih programa više kolegija područja lutkarstva i scenske kulture od 1989. do 1992., te od 2007. na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Odsjeku u Petrinji. Piše, objavljuje i uređuje znanstvene i stručne književno-teorijske tekstove i publikacije područja alternativnog, amaterskog i lutkarskog kazališta. Dramatizira i režira lutkarske predstave za djecu. Članica je Hrvatskog društva dramskih umjetnika (sekcija redatelja) i Matice hrvatske – Odjela za kazalište i film" (Đerđ, 2014, str. 123 – 124).

[8] Naziv dramatizacije Zdenke Đerđ *Šume Striborove* Ivane Brlić Mažuranić je *Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić, dramatizacija Zdenka Đerđ.* Za rad je korištena preslika redateljskog primjerka dramatizacije. Na početku prve stranice nalazi se navedeni naziv dramatizacije, a na zadnjoj nadnevak: Zagreb, 2000. Tekst dramatizacije ima jedanaest paginiranih stranica s redateljskim bilješkama za glumicu Mariju Kohn, budući da je i pisana za nju (Arhiva LK „Za bregom"- predstava *Majčina priča Šume Striborove*, 2001.)

Počinju živjeti u troje. Snaha unosi mnogo nemira u kuću, a kada ostaje nasamo s Majkom zapovijeda joj što, kako i kada treba nešto raditi. Prvo joj zapovijedi da donese snijega s vrha najviše litice da se umije što Majka posluša. Sljedećeg je dana šalje da na otvoru smrznutog jezera ulovi i donese šarana za objed. Majka je ponovno posluša. Ovaj se put brzo vratila jer tek što je došla na jezero galebu se iz kljuna omakne riba i padne upravo pred njezine noge. Trećega dana kad je uzela sinovljevu poderanu košulju da okrpa snaha je istrgla iz ruku i zaprijetila joj da to nisu njezini poslovi. S iglom i koncem u ruci, plačući Majka izađe van te sjedne na klupu ispred kuće. Nedugo nakon toga Majci prilazi u razderanoj haljini odjevena djevojka i unatoč hladnoći ona nasmijana nudi joj da kupi luči za potpalu vatre na ognjištu. Budući da nema novaca za niti jedan svežanj Majka zakrpa njezin rukav da ne ozebe, a ova zahvali i na odlasku joj dade svežanj luči. Iste večeri kada su sin i snaha otišli u goste kumi, Majka zapali vatru iz čijeg se plamena pojave Domaći. Zatraži pomoć od Domaćih. Najmanji od njih lik-lutka Malik Tintilinić (koji iskoči iz košare s pletivom), dosjeti se kako pomoći baki – kako je Domaći zovu, da sina urazumi te da se sam uvjeri da ima ženu-guju. Iste večeri Malik Tintilinić donosi baki svračja jaja, a ona ih podmetne pod kokoš umjesto kokošjih. Kad je došlo vrijeme i iz jaja provirili svračići snaha pozove cijelo selo da svi vide kako ona ima piliće u sred zime kada ih nitko nema. Cijelo se selo okupilo. Kad Majka podiže kokoš, iz košare su iskočili svračići i rastrčali se po trijemu, a snaha s isplaženim zmijskim jezikom za njima da ih ulovi. Kada su seljani vidjeli tko je ona razbježali se, a sin unatoč što je sve vidio i koga je u kuću doveo, iz kuće ne tjera ženu-zmiju nego Majku. U noći Majka sa svežnjem preostalih luči i malo kruha odlazi iz sinovljeve kuće. Ozebla i umorna od duga hoda stane na strništu i zapali preostale luči da se ogrije. I na strništu iz plamena uz ciku i veselje iskoče Domaći. Kada su od Majke čuli što i kako se sve dogodile te da je sin iz kuće istjerao i ovaj put Malik Tintilinić skoči na rame baki i nudi rješenje. Odvode je Striboru – šumskom starješini, koji nakon što je sve čuo od Malika Tintilinića, nalazi rješenje. Majci Stribor nudi zaborav proteklog života sa sinom i snahom i ponovnu mladost u svom selu gdje se rodila i mladovala. Ona odbija zaboraviti svoj život sa sinom i ne želi sina ostaviti jer je njoj draža njezina nevolja nego svo blago ovoga svijeta. Kada je to izrekla cijela Šuma Striborova nestane, a iza nje se stvori sin. Sin moli oprost od Majke i priča joj što se dogodilo onoga dana kada je išao u šumu po drva. Zajedno odlaze kući. Priča završava informacijom da se sin vjenčao s ubogim djevojčetom te su živjeli sretno

podižući svoje troje djece. Majka plete kapicu za svoje najmlađe, treće unuče te potiho, otkriva slušateljima da i sada dolazi ponekad Malik Tintilinić kroz vatru na ognjištu u zimskim večerima.

Likove u ovoj dramatizaciji možemo podijeliti u tri skupine, irealne, realne i životinjske likove. Irealni likovi su Stribor, Domaći-Malik Tintilinić i Guja djevojka, realni Majka, Sin i Djevojka koja prodaje luč, a životinjski su jelen i vjeverice – dvanaest njih, koji nose Majku do Stribora. U dramatizaciji Stribor ima ulogu šumskog starješine koji je pravedan i dijeli nagrade i kazne prema zaslugama. Domaći su veseli kućni dusi koji pomažu Majci. Guja djevojka, kasnije snaha-guja podla je i bahata. Majka je iznimno brižna te požrtvovna žena. Pokazuje bezuvjetnu ljubav prema sinu i ostaje uz njega cijelo vrijeme, bez obzira što je on ni malo ne poštuje kada mu je žena u blizini i što je na kraju tjera od kuće. Sin je lakovjeran, karakterno nestabilan mladić, a kad se oženi nastoji u svemu udovoljiti svojoj ženi. Zanesen ženinom ljepotom nije spreman suočiti se i priznati istinu. Djevojka koja prodaje luč suprotnost je liku Guje djevojke. Ona je plaha, vedra i zrači dobrotom. Od životinjskih likova, kako je već navedeno, susrećemo jelena i dvanaest vjeverica koji nose Majku i Domaće do Stribora. U dramatizaciji su opisi likova i ugođaja u cijelosti preuzeti iz izvornika.

Dramatizacija je pisana iz pozicije majke te se sve saznaje kroz njezin osobni doživljaj. Majka se prisjeća života u selu nadomak šume Striborove i prepričava događaj koji se odvija u samoj šumi te u njezinoj obiteljskoj kući. Radnja se odvija tijekom tri dana. Ovo je monodrama namijenjena jednom liku u kojoj glavni lik preuzima uloge svih sporednih likova i uživljava se u njih. Poseban je lik Malik Tintilinić koji je osmišljen kao lik-lutka. Prvi put on izlazi iz košarice, drugi put iz Majčina rukava skoči njoj na rame, a treći put - na kraju predstave, pojavljuje se na naslonu stolice. Malika Tintilinića također animira glumica. Stijepo Mijović Kočan u svojoj kritici piše kako je glumica svojom čudesnom izvedbom odlično dočarala Šumu Striborovu i da je očarala sve prisutne na izvedbi predstave. Napominje da se na sceni nalazilo samo umjetno stabalce i stolac, te ističe da je glumica praktično igrala bez pomagala i bez rekvizita, i to veoma zanosno, zadržavajući pažnju svih prisutnih u gledalištu – pa i dvogodišnje djece (Mijović Kočan, 2010, str. 101). Zalar navodi da se predstava prema tekstu izvornika odnosi s najvećim poštovanjem te se

stječe dojam kako je izmijenjen samo onoliko koliko je bilo potrebno da se može prirodno izgovoriti u prvom licu. U istom tekstu Zalar dalje piše da se osjeća osobito promišljanje svake nove situacije te da se autorica teksta Zdenka Đerđ čuvala priređivačkih ambicija koje bi u prvi plan stavile bilo koga drugog osim spisateljice (Ivane Brlić Mažuranić) i glumice. Predstava je namijenjena djeci od sedme do jedanaeste godine pa je i dramatizacija podređena njihovoj doživljajnoj razini. Od scenografije na sceni je samo stolac, a tijekom predstave glumica koristi samo neke rekvizite – košaricu, ogrtač, pletivo i rupčić. Unatoč tome Marija Kohn uspijeva zaokupiti gledateljstvo od početka do kraja predstave samo svojim licem, pojavom, glasom i proživljenom majčinskom interpretacijom *Šume Striborove*. Pored naslovne uloge Majke, Marija Kohn igra sve ostale uloge – Sina, Djevojke-guje, Malika Tintilinića, Snahe, Stribora, prilagođava se svim situacijama iz priče, veseli se s kućnim duhovima, teško se penje strmom liticom, oprezno hoda po zaleđenom jezeru i snijegu. Osvrt o predstavi Diana Zalar sažima kako se gledajući predstavu postiže dojam kao da se sjedi uz „čuvenu peć“ Ivane Brlić-Mažuranić u njezinom domu i prvi put čuje i gleda *Šuma Striborova* (Zalar, 2002).

Premijera predstave *Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić. Dramatizacija Zdenka Đerđ,* odigrana je 1. prosinca 2001. u 12 sati u Hrvatskom prirodoslovnom muzeju, Demetrova 5, u Zagrebu. Scenu i kostim kreirao je Antun Crljen, kostim je izradila Vera Radonić. Igra Marija Kohn u režiji Zdenke Đerđ. Od prosinca 2001. do 2011. godine odigrana je preko 100 puta diljem Hrvatske i u inozemstvu.
(http://www.zabregom.com/repertoar.php#sumastriborova, 18. 9. 2016).

3. 6. Poredbena analiza dramatizacija

Za završni rad odabrane tri dramatizacije *Šume Striborove* Ivane Brlić-Mažuranić pisane su u vremenskom diskontinuitetu pa se u njima zrcali i vrijeme, a i prostor, u kojima su stvarane i igrane. Naime, svaki autor se na drugačiji način odnosi prema priči Ivane Brlić-Mažuranić te istu dramatizira ne samo u određenom vremenu već i za različite izvedbeno tehničke-mogućnosti kazališta koje predstavu igra. Tako Mile Gatarina „slobodnu obradu“ priče *Šuma Striborova* piše za zadarsko Kazalište lutaka koje je premijerno izvodi 1953., a Lari Zappia „scensku igru za

četiri igrača…“ *Šuma Striborova* piše za riječko Lutkarsko kazalište 2005. kada je i premijera predstave. Zdenka Đerđ dramatizira *Šumu Striborovu* (2001.) za tada umirovljenu glumicu Mariju Kohn i produkciju zagrebačkoga, putujućega Lutkarskoga kazališta „Za bregom“. Premijerno izvedena monodrama naziva *Majčina priča Šume Striborove* na repertoaru je Kazališta od premijere 2001. do 2011. godine.

Od tri navedene dramatizacije od originalnog teksta najviše se razlikuje dramatizacija Mile Gatare. Mile Gatara je tekst svoje dramatizacije podijelio u tri čina i šest slika - svaki čin sadrži dvije slike. Na početku teksta Gatara ne navodi imena a ni opis likova-lutaka, dok u didaskalijama na počecima prve slike prvog čina i prve slike drugog čina opisuje mjesta radnje. Lary Zappia je tekst svoje dramatizacije podijelio na sedamnaest scena uz prolog i epilog. Svaka scena sadrži kratke uvodne natuknice iz kojih se saznaje mjesto i vrijeme radnje. Na naslovnoj stranici dramatizacije nalazimo i autorov komentar iste, što ne nalazimo u ostale dvije dramatizacije. Dramatizaciju priče *Šume Striborove* Zdenka Đerđ podređuje jednom liku te je piše kao monolog i bez didaskalija. Radnja se kod sve tri dramatizacije odvija zimi tijekom tri dana. Mjesto radnje je šuma Striborova, obiteljska kuća i dvorište. Gatara radnju započinje scenom u kojoj Stribor i njegovi pomoćnici Tintilinići kažnjavaju djevojku zbog lošeg i bahatog ponašanja prema stanovnicima šume i prema njima samima. Od svih tekstova jedino u ovoj dramatizaciji saznajemo zašto je zapravo djevojka pretvorena u guju. U drugoj slici se pak za razliku od ostalih dramatizacija pojavljuje lik-lutka Zec koji komentira susret momka/sina i guje-djevojke, a kasnije Majku, koja dolazi u šumu potražiti sina, upozorava da je njezina tek isprošena snaha zapravo guja. Prilikom ženinih naredbi i prohtjeva sin pokušava zaštiti i obraniti majku i nećka se na čiju će stranu stati, ali svejedno na kraju popušta i dopušta ženi da iskorištava majku. Gatara također uvodi drugačiji redoslijed od izvorne priče, naredbi i prohtjeva snahe-guja te prvo traži da očisti kuću jer je jako prljava, zatim da ode na jezero po ribu, a tek onda da donese snijega s vrha litice. U trećem činu dramatizacije sasvim se držao originalnog teksta koristeći čak i iste rečenice. Jedino se u ovoj dramatizaciji na početku i na kraju pojavljuje pjesma Domaćih. U dramatizaciji *Šume Striborove,* Lary Zappia nema likove nego četiri igrača – dva muškog, a dva ženskog spola. Igrači pričaju sve što se odnosi na lik koji i igraju. Tako se iz teksta dramatizacije

saznaje da svaki igrač igra jednu ulogu – muški igrači Stribora i Momka, a ženski Majku i Snahu. Jedino se u dramatizaciji Zdenke Đerđ spominje život majke i sina prije, a i poslije, nemilog događaja, kada su sin, snaha i Majka suvremenici. Iz dramatizacije saznajemo da je Majka imala muža koji je i otac njezina sina i da je nestao u tada čestim ratnim pohodima pa je o sinu sama brinula i odgajala ga. Sukladno tome da majka priča priču iz svoje perspektive, ne saznajemo odmah na početku kako je momak upoznao guju-djevojku. Majka to ne zna sve do trenutka u kojem joj sin ispriča kako se to dogodilo, a to se odigrava na kraju priče kada cijela šuma nestane. U svim dramatizacijama kao i u izvornom djelu, sin u svemu podržava svoju ženu pa i u nerazumnim prohtjevima kada zapovijeda majci da ide na liticu po snijeg da se umije, a zatim i na rupu smrznutoga jezera po šarana za objed. Svi autori dramatizacija zadržavaju i završetak izvorne priče u kojem se sin i djevojka koja prodaje luči, žene. Jedino Đerđ nastavlja priču dalje dodanom aktualnom radnjom Majke, koja plete kapu za svoje treće najmlađe unuče, te se saznaje da imaju troje djece. Također se saznaje i to da im ponekad u zimskim večerima, u kuću dolazi i Malik Tintilinić.

U analiziranim dramatizacijama likovi su različiti. Mile Gatara dodaje lik Zeke koji prati što se događa između momka i guje-djevojke u šumi te majci priopćava tko joj je snaha. Uz to uvodi i likove troje susjeda koji se pojavljuju kada se guja-djevojka polakomi za svračićima. Također za razliku od ostalih dramatizacija u kojima majka na jelenu jaše do Stribora, u Gatarinoj dramatizaciji do Stribora majka jaše na magarcu. U Gatarinoj dramatizaciji spominju se dva naziva Domaćih, naziva ih Tintilinići i Tintilini, a pojavljuju se kao pojedinačni i kao skupni likovi. Nekim likovima Gatara daje i osobna imena: sin je Ratko, Domaći su Tintilinić, Veseljko, Plamenčić i Iskrica. Lary Zappia imenuje likove-lutke kao igrače, označene rednim brojevima od jedan do četiri, od kojih su dva igrača muškarci, a druga dva žene. Izvedba ove dramatizacije razlikuje se od ostalih jer se likovi-lutke pojavljuju i kao metafora i kao predmeti. Primjerice majka je tkanina, guja-djevojka crni kožni remen, a momak sjekira. Lary Zappia je uspješno preveo teme i motive iz vremena Ivane Brlić-Mažuranić u aktualno vrijeme, pogotovo to vidimo iz njegove domišljatosti uporabe predmeta kao likova. Kod Zdenke Đerđ u dramatizaciji nalazimo samo lik Majke koja kroz pripovijedanje zapravo igra sve ostale uloge. Uživljava se u ulogu sina, guje-djevojke, Stribora, Domaćih i prilagođava se svim

situacijama priče, veseli se s kućnim duhovima, teško se penje strmom liticom, oprezno hoda po zamrznutom jezeru. Posebnost je dramatizacije Zdenke Đerđ što posve zadržava arhaičan jezik Ivane Brlić-Mažuranić kao i njezine osebujne opise prirode i ugođaja. Iz Knjige dojmova, saznaje se da organizator nakon najave predstave, a zbog bolje recepcije iste, gledateljima / djeci pojasni manje poznate riječi predstave, poput *skut, rubina, ban, banica, luč, ikona, dub, poroščići, ognjište, snaha, guja, domaći* (Knjiga dojmova predstave *Majčina priča Šume Striborove*, LK „Za bregom“, 2001-2011. - arhiva LK „Za bregom“).

Iz sve tri dramatizacije vidimo da je svaki autor dao puno više od puke priče samo razigrane u prostoru. Uspješno su preveli temu i motive iz vremena Ivane Brlić-Mažuranić u aktualno vrijeme.

4. ZAKLJUČAK

Kazalište je intermedijalna umjetnička forma, a lutkarsko kazalište je najočitiji primjer te forme jer se postupkom animacije dva tijela povezuju u jedno biće, stvar ili pojavu. Kazalište je oduvijek ovisilo o onom razdoblju u kojem se nalazi tj. o inovacijama i tehnološkom razvoju razdoblja, jer bi se sukladno tome koristili drugi mediji kako bi se postigao željeni učinak. Rad je pokazatelj da su autori analiziranih dramatizacija *Šume Striborove* Ivane Brlić-Mažuranić priču različito, a i prihvatljivo aktualizirali. U svakoj se dramatizaciji zrcali povijesno vrijeme i prostor u ili za koje je tekst pisan odnosno predstava igrana. Tako je Gatarina dramatizacija pisana i igrana 1953. imala istaknutu odgojnu ulogu u formiranju karaktera djeteta. Uz neka dramaturška dobra rješenja, danas je tada dominantna, rigidna, odgojna uloga kazališta očitovana u zadarskoj izvedbi Gatarina teksta, posve irelevantna pa i neprihvatljiva. Zappieva dramatizacija iz 2005. godine donosi moderniziranu, multimedijsku, eksperimentalnu i nadasve recentnu izvedbu priče *Šume Striborove.* Budući da je Zappia i redatelj predstave, možebitno je dramatizaciju i pisao za lutkarska izražajna sredstva odnosno za izabrane predmete / znakove kao likove-lutke. Upravo se u riječkoj izvedbi lutkarsko kazalište otkriva kao medij uključivanja raznorodnih izražajnih sredstava obogaćen brojnim i složenim značenjima i smislovima te kao vjerodostojna slika vremena i prostora u kojem je i za koje je djelo –lutkarska predstava, stvarana odnosno igrana. Dramatizacija Zdenke Đerđ za desetogodišnju igru *Majčine priče Šume Striborove* u virtuoznoj igri dramske umjetnice Marije Kohn diljem Hrvatske, naglašava važnost obitelji, kućnog ognjišta, odrastanja djeteta u zajedništvu, obiteljskom okruženju bez korištenja ikakvih „čuda“ tehnologije već u ljudskoj jednostavnosti, pomoću riječi, govora, materinskog jezika, govorenja i razgovaranja. Majka koja rađa, stvara i njeguje život djeteta bezuvjetnom ljubavi, pričanjem priča i predaja kao poveznicama prošlosti, sadašnjosti i budućnosti tu ljubav održava i promiče. Tako ljudska napisana i izgovorena riječ te razgovaranje postaje metaforom i čovjekove lomnosti a i trajanja/opstojnosti.

Ivana Brlić-Mažuranić 1931. godine predložena je za Nobelovu nagradu od strane Predsjedništva Hrvatske (tada Jugoslavenske) akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a za dopisnog člana u Umjetničkom razredu Akademije znanosti i

umjetnosti predložena je 1937. i izabrana – kao prva žena u HAZU od njezina osnutka (Zima, 2001, str. 29). Ova priznanja jasni su pokazatelji kvalitete i vrijednosti njezinih djela. Upravo su zato mnogi autori njezina djela uzimali i dramatizirali kako bi ih aktualizirali i prilagodili današnjem vremenu. Prilikom dramatizacija svaki autor se trudio sačuvati srž tih djela. Struktura ovih bajki je nejedinstvena, i svaka je pojedina „priča iz davnine“ originalno i različito strukturirana. Dubravka Zima kaže kako bi se *Priče iz davnine* mogle čitati kao:

> „mala fantastična Biblija sa svakom bajkom kao jednom prispodobom, u kojima se ohrabruje strpljivo podnošenje zla, ukazuje na nužnost prihvaćanja dužnosti, slavi izdržljivost ljubavi, poučava kako bezazlenost pobjeđuje sva iskušenja, upozorava na pogibeljnost pohlepe, upućuje na Boga u bezizlaznim situacijama i slično“ (Zima, 2001, str. 118).

Tako je upravo *Šuma Striborova* vrlo dobar primjer za tu tvrdnju. To je priča o bezuvjetnoj majčinoj ljubavi, u kojoj nalazimo kršćansku ideju ljubavi koja se očituje u situaciji kada guja djevojka majku pošalje na vrh litice da joj donese snijega, a majka se ne želi pomoliti Bogu, jer bi u tom slučaju Bog opazio da joj sin ne valja. To je kršćanska ideja ljubavi koja podrazumijeva trpljenje bez žaljenja, podnošenje dužnosti, žrtvovanje za bližnjega, ljubav i prema onome koji nanosi zlo. Upravo tako majka svoga sina voli bezuvjetno, bez obzira što je on ne poštuje otkad je doveo ženu i što je na kraju tjera od kuće. U tom njihovom odnosu prikazuje se socijalna, emocionalna i fizička trauma majke koja trpi zbog naivnog i lakovjernog sina koji se dao zavesti guji djevojci. Ova hiperbolička funkcija majčinstva ukazuje da Ivana Brlić-Mažuranić majčinstvu pridaje snagu koja može preokrenuti, čak i srušiti ustaljeni koncept svijeta (Kuvač-Levačić, 2015, str. 717). Poruke Ivane Brlić-Mažuranić koje prenosi svojima pričama u današnje vrijeme još su aktualnije nego u doba kada su nastale. U današnje vrijeme djeca svoje vrijeme sve manje provode u zajedništvu sa članovima obitelji kako je to bio običaj prije. Danas djeca okružena suvremenom tehnologijom svoje vrijeme većinom provode ispred televizora ili koriste ostala pomagala suvremene tehnologije. Upravo je zato važno da se ovakva vrijedna djela učestalije aktualiziraju i pojavljuju na kazališnoj i lutkarskoj sceni.

LITERATURA

Primarna – dramatizacije

Đerđ, Z.: *Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić*, dramatizacija Zdenka Đerđ, arhiva Lutkarskog kazališta „Za bregom“, Zagreb

Gatara, M.: *Šuma Striborova.* Dječja bajka u 3 čina – 6 slika. Slobodno obradio: M. Gatara po priči I. B. Mažuranić, u: Vigato, T. (2015). *Mile Gatara i zadarsko lutkarstvo.* Zadar: Sveučilište u Zadru - Kazalište lutaka Zadar, Zadar, str. 110-127.

Zappia, L.: *Ivana Brlić-Mažuranić, Šuma Striborova. Scenska igra za četiri igrača i barem toliko ruku. Dramatizacija: Lary Zappia*, arhiva Gradskoga kazališta lutaka Rijeka

Sekundarna

Knjige i znanstveni časopisi

Botić, M. (2013). *Igranje proze, pisanje kazališta. Scenske prerade hrvatske proze u novijem hrvatskom kazalištu.* Zagreb: Hrvatski centar ITI

Brlić-Mažuranić, I. (1972). *Priče iz davnine.* Zagreb: Mladost

Detoni Dujmić, D. (2010). *Brlić-Mažuranić, Ivana* u: *Hrvatska književna enciklopedija. 1 A-GI*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 224-226.

Diklić, Z. (1997). *Predgovor* u: Ivana Brlić-Mažuranić: *Izabrana djela.* Zagreb: Matica hrvatska, str. 11-31.

Đerđ, Z. (2013). *Hrvatski lutkarski igrokaz*. Doktorska disertacija: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (neobjavljeno)

Đerđ, Zdenka (2014). *Hrvatsko lutkarsko nazivlje – lutkarski tezaurus* u: Kroflin, L. (Ur.), *Međunarodni znanstveni skup. Europske odrednice pojma lutke i stručno lutkarsko nazivlje. Zbornik radova.* Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku, str. 107-125.

Ivić, S. (2004). *Jesetre drugorazredne svježine*. *Problemi dramatizacije romanesknih tekstova u suvremenom teatru na primjeru romana M. A. Bulgakova Majstor i Margarita*. Zagreb: Hrvatski centar ITI-UNESCO

Kuvač-Levačić, K. (2015). *Tematika majčinstva unutar modela ženskog pisma Ivane Brlić-Mažuranić* u: Majhut, B., Narančić Kovač, S., Lovrić Kralj, S. *„Šegrt Hlapić“ od čudnovatog do čudesnog. Zbornik radova*. Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti - Ogranak Matice hrvatske Slavonski Brod, str. 709-720.

Mijović Kočan, S. (2010). *Veličanstvena Marija Kohn. Zdenka Đerđ: Majčina priča Šume Striborove, dramatizacija bajke I. B. Mažuranić, Kazalište Za bregom, 2001.* u: Mijović Kočan, S., *S Talijom nakon predstave*, Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, str. 101-103.

Protrka Štimec, M. (2015). *Etika i mitologija u Pričama iz davnine Ivane Brlić Mažuranić* u: Majhut, B., Narančić Kovač, S., Lovrić Kralj, S. *„Šegrt Hlapić“ od čudnovatog do čudesnog. Zbornik radova*. Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti - Ogranak Matice hrvatske Slavonski Brod, str. 657-670.

Skok, J. (2007). *Književno djelo Ivane Brlić-Mažuranić.* Zagreb: Tonimir

Solar, M. (1983). *Teorija književnosti.* Zagreb: Školska knjiga

Turza-Bogdan, T. – Kovač, N. (2015). *Recepcijske posebnosti i individualni doživljaj Šume Striborove i Regoča Ivane Brlić-Mažuranić u izvannastavnome čitanju* u: Majhut, B., Narančić Kovač, S., Lovrić Kralj, S. *„Šegrt Hlapić“ od čudnovatog do čudesnog. Zbornik radova*. Zagreb – Slavonski Brod: Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti i Ogranak Matice hrvatske Slavonski Brod, str. 733-748.

Verdonik, M. (2009). *Priče iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić na pozornici Gradskog kazališta lutaka Rijeka. Fluminensia, god. 21. br. 1.* Rijeka: Učiteljski fakultet, str. 145-162.

Vigato, T. (2015). *Mile Gatara i zadarsko lutkarstvo.* Zadar: Sveučilište u Zadru - Kazalište lutaka Zadar

Zima, D. (2001). *Ivana Brlić Mažuranić.* Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagreb

Časopisi

Zalar, D., *Stolac, košarica, ogrtač. Lutkarsko kazalište Za bregom: Majčina priče Šume Striborove, Ivana Brlić-Mažuranić. Vijenac X. / 208.*, Zagreb, 21. veljače 2002.

Zalar, D., *Bajka ispričana plesom. Kazalište Trešnja: Šuma Striborova, kor. Ana-Maria Bogdanović, Katarina Đurđević. Vijenac XI. / 241.,* Zagreb, 29. svibnja 2003.

Hribar, S., *Redatelj „Rigoletta" Lary Zappia: Ovo je Verdi, ali i autorsko kazalište. Novi list.*, Rijeka, 5. veljače 2016.

Priručnici, programi i mrežne stranice

Lutkarstvo u Hrvatskoj. Bilten Hrvatskog centra UNIMA br. 11. sezona 2005./2006. i 2006./2007, Zagreb, 2009.

Knjiga dojmova predstave Majčina priča Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić, dramatizacija Zdenka Đerđ, 2001-2011. – arhiva LK „Za bregom", Zagreb

Časopis Libri & Liberi na adresi http://www.librietliberi.org (14. 9. 2016.)

Gradsko kazalište lutaka Rijeka na adresi http://www.gkl-rijeka.hr/wp/?p=86 (17. 9. 2016.)

Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti na adresi http://hidk.hr/ (14. 9. 2016.)

Lary Zappia na adresi http://laryzappia.tripod.com/ (15. 9. 2016.)

Lutkarsko kazalište „Za bregom" na adresi http://www.zabregom.com/ (10. 9. 2016.)

Životopis

Viktoria Šoštarić rođena 25. 1. 1995. godine u Sisku gdje pohađala osnovnu školu te Jezičnu gimnaziju koju završava 2013. godine. Iste godine upisuje preddiplomski studij, smjera Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu – Odsjeku u Petrinji. Od 22. do 29. listopada 2014. godine pohađa i uspješno završava edukaciju za program „Kako prepoznati potrebe djece s teškoćom“ koji vodi Renata Fridrih, prof. rehabilitator – logoped, u organizaciji Društva Naša djeca Sisak. Aktivno govori i piše engleski jezik – 2009. polaže B1 razinu poznavanja jezika u privatnoj školi stranih jezika *Angelus* u Sisku. Pasivno se koristi i njemačkim jezikom.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, *Viktoria Šoštarić*, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada pod naslovom *Kazališne i lutkarske inscenacije Šume Striborove Ivane Brlić-Mažuranić* te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

_____

Ime Prezime

Viktoria Šoštarić